

Семенченко Федір Григорович

Національний університет біоресурсів і природокористування

(м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-8485-7594>

e-mail: semenchenko.fedor@gmail.com

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Резюме

Стаття присвячена аналізу процесу становлення місцевого самоврядування в Україні, виявленню рівня його ефективності та можливостей удосконалення.

Під місцевим самоврядуванням розуміється сукупність неполітичних відносин у суспільстві, як право територіальних громад самостійно вирішувати економічні, соціальні, правові, моральні, релігійні, національні та ін. питання місцевого значення, що реалізується безпосередньо через органи місцевого самоврядування — ради, органи самоорганізації, громадські організації і об'єднання, територіальні збори.

Аналіз основних законів, щодо місцевого самоврядування в Україні виявив, що створені організаційно-правові та фінансові основи місцевого самоврядування, однак нормативно-правове регулювання не привело до розмежування повноважень органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади, які підпорядковані районним чи обласним органам державних адміністрацій, Голів яких призначає Президент. З'ясовані форми місцевого самоврядування.

Зазначається, що не відбулося реального місцевого самоврядування, оскільки держадміністрації здебільшого обслуговують правлячу верхівку і бізнес-еліту, а громади відсторонені від належних функцій. Такий сценарій має історичні корені, але він приречений, оскільки гальмує розвиток громадянського суспільства. Розв'язання цієї суперечності вбачається через зміну стосунків держави і суспільства, через широку децентралізацію.

Ключові слова: самоврядування, ефективність місцевого самоврядування, громадянське суспільство, держава, політична діяльність.

Вступ

Політичні зміни, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві, в першу чергу мають бути спрямовані на трансформацію у сфері організації та побудови владних структур. Розвиток суспільства неможливий без створення відповідних умов, якими поряд з іншими є формування структури органів держави та їх діяльність відповідно до принципів демократії. Особливе місце у цій системі займає інститут місцевого самоврядування.

Важливість інституту місцевого самоврядування базується на безпосередній можливості місцевого населення вирішувати питання місцевого значення, реалізуючи свої інтереси у цій сфері, які найчастіше втрачаються на загальнодержавному рівні. Можна відзначити загалом демократичний характер системи влади в Україні, однак є певні зауваження. По-перше, держава хоча і виступає від імені усього суспільства, але фактично вона представляє лише певну його частину. По-друге, держава здійснює свої функції в основному через управлінський, бюрократичний апарат. Тобто фактично має місце певне відчуження державної влади від її джерела — суспільства. Така відокремленість веде до зниження можливостей контролю з боку останнього. В цьому відношенні на рівні місцевого самоврядування теоретично має зростати прозорість влади, тобто створюватись передумови для її більшої контрольованості. На жаль, на сьогодні в Україні ці передумови залишаються нереалізованими, внаслідок нерозвиненості громадянського суспільства, монополії державних структур, корупції та інших причин що гальмують процес розвитку самоврядування.

Методи дослідження

Мета статті — розглянути процес становлення місцевого самоврядування в Україні, виявити рівень його дійства та можливості удосконалення. Дослідження здійснено на основі методів системного, конкретно-історичного та структурно-функціонального. Вони уможливили цілісне сприйняття об'єкта дослідження в поєднанні його зв'язків і взаємозалежностей, а також виокремити суперечності підміни, дублювання функцій органів місцевого самоврядування виконавчими комітетами держадміністрацій. Зокрема, конкретно-історичний метод дозволив прослідкувати еволюцію місцевого самоврядування та вибудувати ретроспективну логістику демократизації суспільства; структурно-функціональний метод дозволив визначити об'єктивні та суб'єктивні чинники становлення та розвитку інституту місцевого самоврядування.

Результати дослідження

Відповідно до словника української мови термін «Самоврядування» або «самоурядування» — це 1) форма управління, за якого суспільство,

певна організація, господарська чи адміністративна одиниця тощо має право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва; 2) право державної одиниці самостійно вирішувати питання внутрішнього законодавства й управління, а також мати свої урядові органи [1]. При самоврядуванні «суб'єкти і об'єкти управлінських повноважень, — на думку А. Матвійчука, — є тотожними, тобто громадяни самостійно управляють своїми справами, ухвалюють спільні рішення і спільно діють із метою реалізації прийнятих рішень. За умов самоврядування його учасники визнають над собою владу лише свого об'єднання» [2, с. 68].

М. Войналович зазначає, що «право на свободу об'єднання — це одне з фундаментальних конституційних прав, реально існуюча встановлена та гарантована державою, визнана міжнародним співтовариством правова і фактична можливість громадян добровільно, без примусу створювати відповідні об'єднання у різних організаційно-правових формах (для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів за винятком обмежень, установлених законом), вступати в уже існуючі громадські організації, утворені в результаті реалізації права на об'єднання іншими громадянами, брати участь у функціонуванні об'єднання, виходу з нього» [3, с. 29].

Тобто самоврядування — це універсальне, багатопланове значення права на об'єднання й є важливим засобом як соціалізації особистості так і основою формування громадянського суспільства, вирішальним стабілізуючим чинником та гарантом демократичного шляху розвитку країни загалом.

Зазначимо, що процес відродження місцевого самоврядування в сучасній Україні почався лише після набуття нею незалежності та обрання курсу на демократичні перетворення. Першим кроком на цьому шляху стало прийняття 07.12.1990 року Закону «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве самоврядування». Цим Законом було закріплено самостійність та незалежність Рад у межах своїх повноважень у вирішенні питань місцевого значення, проголошено надання їм фінансово-економічної бази, та закріплено право утворювати свої виконавчі, розпорядчі та інші органи, встановлюючи їх структуру. Тобто а саме правову, фінансову та організаційну вперше було закріплено основні ознаки місцевого самоврядування, автономію. Але поряд із безумовно прогресивними положеннями, згідно Ст. 2 цього Закону, місцеві Ради було закріплено в якості представницьких органів державної влади. По суті *було об'єднано дві системи органів*, на розмежування компетенції яких і спрямована ідея місцевого самоврядування.

Процес *втільнення принципу розподілу влади* та побудови відповідно до нього центральних органів державної влади, позначився і на системі органів місцевого самоврядування. Закон України «Про місцеві Ради

народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» в редакції від 26.03.1992 року, проголошуючи місцеве самоврядування основою демократичного устрою влади в Україні, закріпив його як організацію громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя в межах законів та власної фінансово-економічної бази. Таким чином місцеві Ради народних депутатів були остаточно звільнені від виконання державних функцій, що стало наступним кроком у перетворенні їх на справжні органи місцевого самоврядування [4].

Подальше реформування системи місцевого самоврядування знайшло своє відображення на Конституційному рівні. Конституція України (ст. 5) проголошує, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [5].

Конституція України 1996 року проголосила, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Тобто у якості первинного суб'єкта місцевого самоврядування було закріплено саме територіальну громаду, що є навіть специфічним у порівнянні з положеннями Європейської Хартії про місцеве самоврядування [6].

Також було визначено загальну структуру та компетенцію представницьких органів. Закріплення цих положень в Конституції, з одного боку, створило додаткові гарантії непорушності основ місцевого самоврядування, але з іншого й дещо ускладнило розвиток цього інституту, оскільки деякі з них мають дискусійний характер [7].

Положення Конституції було розвинуто у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року, як і в новій редакції Закону від 27.05.2021 року які визначили систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності його органів та посадових осіб. Відповідно до зазначеного Закону, під місцевим самоврядуванням в Україні слід розуміти «гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [8.].

Як бачимо, Закон, у порівнянні з Конституцією, дає більш повне визначення місцевого самоврядування, наголошуючи на деяких важливих моментах.

По-перше, йдеться про те, що місцеве самоврядування це не лише гарантоване державою право, а і реальна здатність територіальної громади вирішувати питання місцевого значення, оскільки наявність самого по собі права не означає власне функціонування місцевого самоврядування.

По-друге, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», визначаючи поняття місцевого самоврядування, не лише передбачає право здійснення місцевого самоврядування, але й покладає на суб'єктів його здійснення відповідальність за наслідки своєї діяльності.

В цьому Законі, на відміну від Конституції, своє більш повне відображення знайшло поняття місцевого самоврядування, яке міститься в Європейській Хартії про місцеве самоврядування, хоча і з деякими відмінностями. Так, оскільки суб'єктом місцевого самоврядування згідно Конституції України є територіальна громада, відповідальність за його здійснення покладається лише на органи та посадових осіб місцевого самоврядування. В цілому Закон істотно наблизив правове регулювання місцевого самоврядування до світових стандартів у цій сфері.

Взагалі, за тридцять два роки розвитку інституту місцевого самоврядування, зроблено відчутні кроки на шляху його нормативно-правового закріплення та забезпечення. На рівні Конституції проголошено та гарантоване право на місцеве самоврядування, визначено його поняття та принципи, форми здійснення. Створено діючу систему його органів. Окреслено передумови матеріально-фінансової та правової основ місцевого самоврядування. Але процес становлення місцевого самоврядування сьогодні ще триває. Причому цей процес бурхливо розвивається не лише на законодавчому але і на науковому рівні [9].

Так, актуальною є проблема розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади. В першу чергу це стосується повноважень, які відповідно до законодавства районні чи обласні ради делегують місцевим державним адміністраціям, та повноважень, що делегуються органами виконавчої влади органам місцевого самоврядування. Нормативно-правові акти, регулюючи ці питання, в значній мірі *дублюють* значну частину вказаних повноважень, породжуючи колізії у нормативно-правовому регулюванні інститутів місцевої влади [10].

Як наслідок, невизначеним залишається правовий статус органів місцевого самоврядування на рівні областей та районів. Не маючи змоги формувати власні виконавчі органи, районні і обласні ради змушені делегувати власні повноваження відповідним місцевим державним адміністраціям. Норми Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», зобов'язує районні та обласні ради делегувати власні повноваження відповідним місцевим державним адміністраціям. *Тож доводиться констатувати, що місцеве самоврядування ще не піднялося до рівня областей та районів, хоча місцеві інтереси тут проявляються не менш суттєво, ніж на рівні міст, сіл та селищ* [11].

Існує необхідність детальної правової регламентації безпосередньої діяльності територіальних громад у якості первинних суб'єктів місце-

вого самоврядування. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» лише в загальних рисах окреслює *форми* такої діяльності — проведення місцевого референдуму, загальних зборів громадян, внесення місцевих ініціатив, проведення громадських слухань, створення та діяльність органів самоорганізації населення. Реалізація цих форм на практиці — перший крок на шляху формування активної громадянської позиції населення і саме звідси може початися забезпечення реального функціонування місцевого самоврядування на рівні його представницьких органів. Тому детальна правова регламентація зазначених форм на законодавчому рівні є вкрай необхідною і не може бути замінена регулюванням на рівні статутів територіальних громад.

Таким чином, від початку проголошення незалежності в Україні через низку об'єктивних та суб'єктивних причин так і *не відбулося реальне становлення ефективного місцевого самоврядування* та громадянського суспільства. Як наслідок, громадяни України фактично відсторонені від участі в процесі управління державою і до цього часу не стали реальним суб'єктом в організації політичної влади. Натомість утворився замкнений на власні цілі та завдання, гіпертрофований (за обсягом сфер втручання) інститут державної влади, що за своєю природою спрямований на перерозподіл наявних суспільних ресурсів. В українському варіанті цей інститут переважно спрямований на обслуговування інтересів вузького кола осіб вищої державної та зрощеної з нею так званої бізнесової еліти.

Ця правляча верхівка, яка робить ставку на потужну державну централізацію, може ще достатньо довго і комфортно існувати в режимі подальшого перерозподілу національного багатства. Зрозуміло, що в такій ситуації більшість населення просто приречена на бідність та злидні, що, фактично, вже і відбулося: за експертними оцінками, 3–5 % населення володіють та розпоряджаються близько 80% національного багатства, в той же час понад 60% населення перебувають поза межею бідності [12].

Такий сценарій розвитку, на нашу думку, є історично приреченим у зв'язку з постійним накопиченням внутрішньої напруги в суспільстві. Головним джерелом цієї напруги є невідповідність між державною монополією на ухвалення політичних рішень без урахування інтересів всіх суб'єктів правового регулювання, з одного боку, та ринком, який передбачає рівноправність інтересів усіх власників, з другого.

Така невідповідність має потужне історичне та соціокультурне коріння, адже у недалекому минулому держава володіла всім національним багатством, що відображалось в її монопольному праві на ухвалення всіх соціально значущих рішень. Протягом останніх років таку монополію були спроби зруйнувати, однак практика тотального державного втручання залишилися. Але найбільш небезпечним є те, що відбувається процес її розширення та вдосконалення. Водночас спроби інших рівноправних

власників реалізувати свій інтерес наражаються на відсутність шляхів і механізмів їх участі в ухваленні рішень. Це, зрештою, призводить до того, що всі, хто мають інше бачення сценаріїв подальшого суспільного розвитку, вимушено опиняються в політичній опозиції до існуючої влади.

Розв'язання цієї суперечності можливе через зміну системи стосунків влади і суспільства, що дозволить виявити, врахувати та реалізувати інтереси всіх зацікавлених сил, здатних забезпечувати національний розвиток. Світова практика підказує — *шлях здійснення такої зміни лежить через широкую децентралізацію державної влади та створення ефективного місцевого самоврядування, яке дозволить розкрити державотворчу ініціативу мільйонів громадян, надати народові роль реального суб'єкта в системі організації влади. Ефективна взаємодія державної влади та місцевого самоврядування сприятиме становленню та розвитку громадянського суспільства і соціально відповідального бізнесу. Без реального, ефективного місцевого самоврядування подальший розвиток України як демократичної держави з безпечним проживанням та добробутом її громадян неможливий [13].*

Політичним гаслом сьогодення має стати розвиток держави через становлення *ефективного* місцевого самоврядування в інтересах кожного українського громадянина. Розвиненість місцевого самоврядування, як інституту публічної влади, що дозволяє громадам (об'єднанням громад) самостійно вирішувати питання місцевого рівня в межах Конституції і законів України, *вимірюється наступними чинниками*: — наявністю визначеної та закріпленої територіальної основи місцевого самоврядування, його повсюдністю; — розмежуванням компетенцій та повноважень між державною владою і місцевим самоврядуванням, та між органами місцевого самоврядування різних рівнів адміністративно-територіального устрою держави; — закріпленням за місцевим самоврядуванням джерел доходів (перш за все податків) на довготривалій та постійній основі; — розмежуванням землі та майна між державою та органами місцевого самоврядування; — спроможністю органів місцевого самоврядування у наданні послуг населенню, як через господарську діяльність власних підприємств, так і через залучення приватного бізнесу; — ефективністю контролю за діяльністю місцевого самоврядування з боку громадян та наявністю чітких механізмів відповідальності обраних та призначених посадових осіб, а також органів місцевого самоврядування за результати їх діяльності; — спроможністю органів місцевого самоврядування до формування місцевої політики, визначення стратегії розвитку громад та територій, планування та підтримки місцевого розвитку; — наявністю та ефективністю механізмів кооперації між територіальними громадами та асоціаціями територіальних громад; — рівнем взаємної довіри та партнерства між населенням

територіальної громади, представниками бізнесу та органами місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування виступає як інститут публічної влади, і водночас воно є також формою безпосередньої участі населення у вирішенні місцевих проблем. З цієї точки зору показником розвиненості місцевого самоврядування мають бути: — «прозорість» та відкритість діяльності й намірів органів та посадових осіб місцевого самоврядування; — доступність органів місцевого самоврядування для безпосередніх звернень громадян та ефективність зворотного зв'язку;

антикорупційна стійкість органів місцевого самоврядування; — широке використання на місцевому рівні механізмів прямої демократії та громадського консультування [14].

На жаль, реальний стан місцевого самоврядування в Україні сьогодні за більшістю наведених вище показників є незадовільним, а відтак місцеве самоврядування в нашій державі і як інститут публічної влади, і як форма безпосередньої участі населення у вирішенні місцевих проблем не є суспільно ефективним.

Низька ефективність місцевого самоврядування, поряд з неефективною державною владою та недосконалою судовою системою є найбільш актуальною суспільною проблемою. Цю проблему неможливо вирішити лише через просте розмежування повноважень між органами державної влади й місцевого самоврядування. Необхідно чітко визначити і закріпити за кожним рівнем публічної влади власні джерела бюджетних надходжень, що стане необхідною передумовою подальшого розвитку місцевого самоврядування. Сьогодні економічна слабкість територіальних громад, їхня фінансова залежність від держави, відсутність чіткого розмежування повноважень «по вертикалі» змушують місцеву владу орієнтуватися на обслуговування, головним чином, державних інтересів, а скоріше державних діячів найвищого рангу. Робота з населенням часто розглядається як вторинне, менш престижне завдання, і здійснюється багато в чому формально, оскільки реальні потреби населення враховуються в останню чергу, як на національному так і на місцевому рівнях. Відтак, рівень довіри до місцевої влади з боку населення є значно нижчим за потенційно можливий. А в умовах невисокої довіри з боку населення, зростання господарської і фінансової самостійності здатне перетворити місцеві органи влади в структури, що обслуговують лише самих себе, свій бізнес і які не будуть працювати на стратегічні потреби громади (багато в чому це вже відбувається, особливо небезпечним виглядає розбазарювання комунальних земель у великих містах та курортних зонах).

Діяльність самоврядних організацій спрямована на подолання кризових явищ у суспільстві, збереження національних традицій, які сьогодні формують величезний потенціал культури та мобілізують нову

інтелектуальну еліту нації. Від дієвості функціонування подібних інституцій залежить «моральне здоров'я» нації, стан її духовності, культурна самоідентифікація і самовідтворення. Водночас ефективність діяльності самоврядних організацій безпосередньо пов'язана з тим, яким чином відбувається взаємодія і співпраця інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. Адже саме співпраця і партнерство посилює потенціал та ресурсні можливості реалізації державної політики й вирішення важливих для суспільства проблем. [15, с. 185].

Саме тому проблема ефективності місцевої влади має не лише «технічний» характер, оскільки самого лише впорядкування (розширення) повноважень, збільшення фінансових коштів та зростання господарської самостійності органів місцевого самоврядування недостатньо для появи ефективної влади на місцях. Ефективність місцевого самоврядування може бути досягнута лише через поєднання достатніх повноважень органів місцевого самоврядування, спроможності цих органів використати обсяг власних повноважень в інтересах громади та відповідальності за свої дії перед територіальною громадою. Для вирішення цієї проблеми, на наш погляд необхідні наступні кроки: — зміна взаємовідносин у системі влада-населення та залучення і особиста участь населення у вирішенні місцевих проблем; — постійний публічний діалог місцевої влади з населенням; — обізнаність громадян щодо їхніх прав та обов'язків у своєму місті (селищі), у т. ч. через підвищення ролі місцевих ЗМІ і недержавних організацій в інформуванні громадян і вироблення у них визначеної позиції щодо актуальних проблем місцевого життя; — формування у населення запиту на ефективну місцеву владу, який покликаний створити й відповідну пропозицію; — партнерство державної влади й органів місцевого самоврядування [16].

Висновки

Процес становлення місцевого самоврядування в Україні, поряд з іншими демократичними перетвореннями, на сьогоднішній день безумовно не є завершеним, він продовжує розвиватися, можливо найбільш ефективно у волонтерській допомозі Збройним Силам України. Тридцять два роки, з огляду на світову історію державотворення, не є значним проміжком часу, протягом якого можливо у повній мірі перебудувати суспільство на якісно новій основі. Недоліки ж цього процесу є майже неминучими супутниками прогресивного руху уперед. Однак, турбує і дратує інше, а саме — спроби владної верхівки ще більше усугубити цей процес, ліквідувати існуючі крихти самоврядності, політичних прав і свобод, зокрема право на достовірну й незалежну інформацію, соціальний захист. Усе це, не дивлячись на надзвичайно важні воєнні часи, хоробрість наших воїнів і допомоги міжнарод-

ної спільноти, не приближають нас попри всі популісько-маніпуляційні за-
яви влади, ні до ЄС, ні до НАТО.

Від початку проголошення незалежності в Україні через низку
об'єктивних та суб'єктивних причин так і не відбулося реальне становлен-
ня ефективного місцевого самоврядування та громадянського суспільства.
Як наслідок, громадяни України фактично відсторонені від участі в про-
цесі управління державою і до цього часу не стали реальним суб'єктом
в організації політичної влади. Натомість утворився замкнений на власні
цілі та завдання, гіпертрофований (за обсягом сфер втручання) інститут
державної влади, що за своєю природою спрямований на перерозподіл на-
явних суспільних ресурсів. В українському варіанті цей інститут переважно
спрямований на обслуговування інтересів вузького кола осіб вищої дер-
жавної та зрощеної з нею так званої бізнесової еліти.

Список посилань

1. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/samovrjaduvannja>.
2. Матвійчук. А. В. Методологія дослідження феномену самовряд-
ності в контексті політико-правового дискурсу. *Політичне жит-
тя*, 2021. № 2. С. 67- 73.
3. Войналович М.В. Поняття та сутність конституційного права
на об'єднання. *Наукові записки Інституту законодавства
Верховної Ради України*, 2013. № 3. С. 23–30.
4. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи; За ред. В.
С. Крисаченка. Київ: НІСД, 2004. 648 с.
5. Конституція України. Закон України «Про внесення змін
до Конституції України». Київ: Велес, 2005. 48 с.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: [https://za-
kon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text).
7. Білошицький С. Криза довіри громадськості до представниць-
ких політичних інститутів. *Політичний менеджмент*. 2009. №
2. С. 56–66.
8. Закон України № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування
в Україні» в редакції від 27.05.2021. URL: [https://zakon.rada.gov.
ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80)
9. Дорофеева В. І. Конституційні засади участі громадських
об'єднань у системі захисту прав людини: Україна та зарубіжний
досвід: дис... к. ю. н.: 12.00.02. Ужгородський національний уні-
верситет. Ужгород, 2018. 232 с.]
10. Гололобов С.М. Розвиток механізмів взаємодії громадських
організацій у сфері культури з органами публічної влади
України: автореф. дис... к. держ. упр.: 25.00.02. Чорноморський

- національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2020. 25 с.
11. Лазар І. Г. Механізми забезпечення паритетної демократії в органах публічної влади: [монографія]. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2009. 231 с.
  12. Матусевич В. Громадська думка: критерії ідентифікації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг: Науково-теоретичний часопис*, 2000. № 2. С. 5–19.
  13. Єрмоленко А. М., Іванова-Георгієвська Н. А. Цінності громадянського суспільства і моральний вибір: український досвід. К.: Етна-1, 2006. 268 с.
  14. Мандрик В., Ляпіна К., Ламах Е. Громадські слухання як елемент лобіювання: (посібник для громадських організацій, які працюють для розвитку малого та середнього бізнесу). Київ: А. П. Н., 2002. 60 с.
  15. Матвійчук А. В. Самоврядність як механізм суспільно-політичних трансформацій. *Політологічний вісник: збірник наукових праць / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 87. С. 180–193.
  16. Пожидаєв Є. О. Неурядові організації у суспільно-політичному житті України: межі участі та пріоритети діяльності. *Стратегічні пріоритети*. URL: https://www.libr.dp.ua/text/sp2007_4_3.pdf.

References

1. Dictionary of the Ukrainian language. URL: <http://sum.in.ua/s/samovrjaduvannja>.
2. Matviychuk, A. (2021). Methodology for studying the phenomenon of self-government in the context of political and legal discourse. *Political life*, no 2, 67–73. [in Ukrainian].
3. Voinalovich, M.V. (2013). The concept and essence of the constitutional right to association. *Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no 3, 23–30. [in Ukrainian].
4. Ukrainian Political Nation: Genesis, State, Prospects. (2004); Edited by V. S. Krysachenko. Kyiv: NISS, 648 p. [in Ukrainian].
5. The Constitution of Ukraine. (2005). Law of Ukraine «On Amendments to the Constitution of Ukraine». Kyiv: Veles, 48 p. [in Ukrainian].
6. European Charter of Local Self-Government. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

7. Biloshitsky, S. (2009). Crisis of public confidence in representative political institutions. *Political management*, no 2, 56–66. [in Ukrainian].
8. Law of Ukraine No. 280/97–VR «On Local Self-Government in Ukraine» as amended on 27.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
9. Dorofeeva, V.I. (2018). Constitutional principles of participation of public associations in the system of human rights protection: Ukraine and Foreign Experience: Candidate of Law Degree: 12.00.02. Uzhhorod National University. Uzhhorod, 232 p. [in Ukrainian].
10. Hoioiobov, S.M. (2020). Development of mechanisms of interaction of public organizations in the field of culture with public authorities of Ukraine. Abstract of the dissertation of a candidate of public administration.: 25.00.02. Black Sea National University named after Petro Mohyla. Mykolaiv, 25 p. [in Ukrainian].
11. Lazar, I.H. (2009). Mechanisms for ensuring parity democracy in public authorities: [monograph]. Lviv: LRIDU NAPA, 231 p. [in Ukrainian].
12. Matuselych, V. (2000). Public opinion: criteria of identification. *Sociology: theory, methods, marketing: Scientific and theoretical journal*, no 2, 5–19. [in Ukrainian].
13. Yermolenko, A.M. & Ivanova-Georgievska, N.A. (2006). Values of civil society and moral choice: Ukrainian experience. Kyiv: Etna-1, 268 p. [in Ukrainian].
14. Mandryk, V., Lyapina, K. & Lamakh E. (2002). Public hearings as an element of lobbying: (a manual for NGOs working for the development of small and medium-sized businesses). Kyiv: A.P.N., 60 p. [in Ukrainian].
15. Matviychuk, A.V. (2021). Self-government as a mechanism of socio-political transformations. *Political Science Bulletin: a collection of scientific papers* / edited by O. Batrymenko; Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv: Vadex LLC, Issue 87, 180–193. [in Ukrainian].
16. Pozhidayev, E.O. (2007). Non-governmental organizations in the socio-political life of Ukraine: limits of participation and priorities of activity. *Strategic priorities*. URL: https://www.libr.dp.ua/text/sp2007_4_3.pdf.

Fedir Semenchenko

National University of Bioresources and Nature Management (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-8485-7594>

e-mail: semenchenko.fedor@gmail.com

**REGARDING THE EFFICIENCY OF LOCAL SELF-
GOVERNMENT**

Abstract

The article analyzes the process of formation of local self-government in Ukraine, determines the level of its effectiveness and opportunities for improvement.

Local self-government is understood as a set of non-political relations in society, as the right of territorial communities to independently resolve economic, social, legal, moral, religious, national and other issues of local importance, which is implemented directly through local self-government bodies — councils, bodies of self-organization of the population, public organizations and associations, and territorial assemblies.

The analysis of the main laws on local self-government in Ukraine showed that the organizational, legal and financial foundations of local self-government have been created, but legal regulation has not led to the separation of powers of local self-government bodies and local executive authorities, which are subordinated to district or regional state administrations, the heads of which are appointed by the President. The forms of local self-government have been clarified.

It is noted that there has been no real local self-government, as state administrations mostly serve the ruling elite and business elite, and communities are excluded from their proper functions. This scenario has historical roots, but it is doomed because it hinders the development of civil society. The solution to this contradiction is seen in changing the relationship between the state and society, through broad decentralization.

Keywords: self-government, effectiveness of local self-government, civil society, state, political activity

Стаття надійшла до редакції 07.04.23

© Семенченко Ф.Г., 2023